

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa

*„Bejelentette, hogy mostantól fogva véget érnek a vasárnap reggeli Nagygyűlések. Nincs rájuk semmi szükség, jelentette ki, csak az időt pocsékolják velük. A jövőben minden, a gazdaság munkájával kapcsolatos kérdést a disznók különbizottsága fog eldönteni. A bizottság zárt üléseket fog tartani és utána közli a többiekkel a döntéseit.”
(George Orwell)^[1]*

Kukorelli István Tanár Úr az egyik kedvenc tanárom volt az Egyetemen. Nála államvizsgáztam. (Remélem, a részletekre már nem emlékszik.) Már akkor lenyűgözött kiváló tárgyi tudása és lényeglátó gondolkodása. Amikor én is oktatókollégája lehettem, mindig a példaképem volt, többek között azért is, mert láttam, hogy milyen mély humánussal segíti a hallgatókat, hogyan ad nekik szakmai tanácsokat, és hogyan mutat példát emberi tartásával.

Kukorelli István Professor Úr is sokat foglalkozott a szovjet típusú diktatúra intézményeivel, ezért választottam a korszak egyik speciális témáját.

ABSTRACT

The establishment of a collective head of state, which also replaces the parliament is an invention of Soviet state law, but most of all of Stalin, which has been adopted by most socialist countries, including Hungary. The Presidential Council of the Hungarian People's Republic consisted of a president, two vice-presidents, a secretary and 17 members, who were elected from among the representatives at the first session of the parliament. The Presidential Council of the People's Republic performed partly the traditional duties of the head of state and partly substituted the parliament. Accordingly, the tasks and responsibilities were divided into two areas. In fact, they could perform only a small part of the

[1] Orwell, 1989, 53.

tasks prescribed by the Constitution because the Presidential Council of the People's Republic did not have its own apparatus. Among the socialist countries, the Hungarian Presidential Council of the People's Republic had the widest power to replace the parliament. The goal was clear: no matter how obediently the parliament works, the Presidential Council of the People's Republic seemed to be an extremely convenient solution for the party's leadership, which enacted law-decrees without debate, in a very short time, excluding the public.

Keywords: Presidential Council of the Hungarian People's Republic
 ■ collective head of state ■ law-decrees ■ substitution of the parliament

I. BEVEZETÉS

A kollektív államfői testület létrehozása, amely az országgyűlést is helyettesíti, a szovjet államjog, de leginkább Sztálin találmánya, amit a legtöbb szocialista ország, így Magyarország is átvett.

Oroszországban, 1917 után a végrehajtó hatalmat részben az Oroszországi Szovjetek Központi Végrehajtó Bizottsága, részben a Népbiztosok Tanácsa gyakorolta. Az 1918. évi alkotmány is hangsúlyozta, hogy az Összoroszországi Szovjetek Központi Végrehajtó Bizottsága a legfelsőbb törvényhozó, rendelkező és ellenőrző szerv, a Népbiztosok Tanácsa pedig az ország ügyeinek általános igazgatását végzi.

A valóságban a Népbiztosok Tanácsa gyakorolta a legfőbb hatalmi jogosítványokat. Az 1924. évi alkotmány szerint elvileg a népszuverenitás letéteményese a szovjetek kongresszusa. Mivel azonban a kongresszus általában kétévente ülésezett, ezért jogait átruházta a Központi Végrehajtó Bizottságra. Ez a szerv még mindig túlságosan nagy létszámú (több mint kétszáz tagja volt), ezért nehézkesen működött. Létrehozták tehát a 21 tagú elnökségét, amely törvényeket is alkothatott. A hatalom így egy kis létszámú szerv kezében koncentrálódott, de a Népbiztosok Tanácsa is alkothatott törvényeket. A szovjetek kongresszusát 1932 és 1935 között egyszer sem hívták össze; a Központi Végrehajtó Bizottság, amely egyfajta „kis parlamentként” működött, szintén ritkán ülésezett, így az elnökség maradt az egyedüli, ténylegesen működő szerv. Még olyan ügyekben is döntött, amely az alkotmány értelmében a szovjetek kongresszusának hatáskörébe tartozott volna.^[2]

[2] Kovács, 1957, 506.

Az 1936. évi, ún. sztálini alkotmány az elnökséget „kollektív államfői” hatalommal ruházta fel, de az alkotmány alkalmazásának gyakorlata során önálló jogalkotó hatáskört is gyakorolt. Ezt a helyzetet igyekezett legalizálni az 1946-os alkotmánymódosítás, amely külön kiemelte az ukázok^[3] kiadásának jogát.^[4]

Sztálin szerint: „Alkotmányunk rendszere értelmében a Szovjetunió köztársasági elnöke nem lehet különálló személy, akit az egész lakosság választ, éppúgy, mint a Legfelső Tanácsot, aki szembeállhat a Legfelső Tanáccsal. A Szovjetunió kollektív köztársasági elnöke van, a Legfelső Tanács Elnöksége, mely magában foglalja a Legfelső Tanács Elnökségének elnökét is, akit nem az egész lakosság, hanem a Legfelső Tanács választ, mely ennek a Legfelső Tanácsnak felelős. A történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy a legfelső szervek ilyen felépítése a legdemokratikusabb, mert garanciát nyújt az országnak nem kívánatos véletlenek ellen.”^[5] Sztálin itt tulajdonképpen elszólta magát, hiszen egy ember esetleg megmakacsolhatja magát,^[6] de 43, majd 33 fő viszont nem. A Legfelsőbb Szovjet Elnökségének elnöke általában kevésbé jelentős politikus lett, aki nem lehetett Sztálin ellenfele.

A szocialista országok többsége, a szovjet minta alapján, szintén a kollektív államfői testületet vette át, de eltérő néven: Albániában a Népgyűlés Elnöksége, Bulgáriában az Államtanács, Jugoszláviában a Jugoszláv Szocialista Köztársaság Elnöksége,^[7] Lengyelországban az Államtanács,^[8] a Német Demokratikus Köztársaságban az Államtanács,^[9] Romániában az Államtanács,^[10] Bulgáriában ugyancsak az Államtanács.^[11] Egyedül Csehszlovákiában maradt meg közvetlenül a köztársasági elnök tisztsége.

Magyarországon Rákosi Mátvás 1949. május 28-i beszédében kijelentette: „a többi népi demokrácia és a Szovjetunió alkotmányához hasonlóan létrehoztunk egy Elnöki Tanácsot, amely lehetővé teszi a feladatok megoldásának gyorsítását”.^[12]

Az 1949. évi XX. tv. megszüntette a köztársasági elnöki tisztséget és a Politikai Bizottságot. Ez utóbbit az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1944. december 22-én, előzetes pártközi megállapodás alapján állította fel, s 1945 szeptemberéig, az Ideiglenes Nemzetgyűlés újbóli összehívásáig a parlamentet helyettesítette. Ellenőrizte a kormányt, elvégezte azokat a feladatokat, amelyekhez nemzetgyűlési határozat kellett volna, azzal a feltétellel, hogy a meghozott határozatot tudomá-

[3] Az ukáz eredetileg a cár által kiadott legfelsőbb rendelkezés volt.

[4] Szabó, 1986, 10.; Kuznyecov, 1962, 237.

[5] Sztálin, 1949, 627.

[6] Csehszlovákiában, ahol megmaradt a köztársasági elnök tisztsége, Ludovic (Ludvig) Svoboda 1968. augusztus 11-e után elutasította egy „munkás-paraszti kormány” kinevezését. Lásd: Kövesdi (szerk.), 1990, 174.

[7] 1953-ban megszüntették, és létrehozták a köztársasági elnök intézményét.

[8] 1952-ben vezették be.

[9] 1960-ban vezették be.

[10] Romániában 1961-ben prezídium helyett államtanácsot hoztak létre.

[11] 1971-ben vezették be.

[12] Rákosi, 1949, 27.

sulvétel és jóváhagyás végett a Nemzetgyűlés elé terjeszti. A Politikai Bizottság saját magától kinyilvánította, hogy „a nemzetgyűlés hatáskörét gyakorolja”. Valójában jelentősen korlátozta az Nemzetgyűlést.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1945. szeptemberi, budapesti teljes ülésén a Politikai Bizottság, Gerő Ernő indítványának megfelelően újjáalakult. Létszámát (30+1 fő) és hatáskörét is megnövelték. Mindegyik párt a legjelentősebb politikusait delegálta a testületbe, de a Magyar Kommunista Párt befolyása tovább nőtt. Bár ezt semmi sem indokolta, a Politikai Bizottság az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választások után tovább működött. A Független Kisgazdapárt ugyan a választási győzelem révén több tagot delegálhatott, mint korábban (6 helyett 15 főt), de a 35+1 tagú testületben a kommunistáknak és szövetségeseinek az aránya még így is kedvezőbb maradt, mint a parlamentben.

Törvények egész sora bővítette a hatáskörét. Így többek között az 1945. évi III. tv. a miniszterek kinevezése tekintetében és a törvényhozás hatáskörét érintő nemzetközi szerződések vonatkozásában. Az 1945. évi XI. tc. a miniszterelnök kinevezése vonatkozásában adott számára feladatot. Az 1946. évi I. tv. alapján a köztársasági elnök csak a Politikai Bizottság meghallgatása után nevezhette ki és menthette fel a miniszterelnököt.^[13]

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa elnökből, két helyettes elnökből, titkárból és 17 tagból állt, akiket az országgyűlés első ülésén a képviselők közül választott meg. A tagok kiválasztása hasonló elvek alapján történt, mint az országgyűlési választásoknál. Az elnök, Dobi István^[14] és egyik helyettese, Nagy Dávid (1949–1963) korábban kisgazdapárti politikus volt. A másik elnökhelyettes, Révai József (1953–1958) a „négyesfogat” kultúrát irányító tagja, majd Gáspár Sándor (1963–1988) szakszervezeti funkcionárius lett. A tagok között találunk magas rangú pártvezetőket is – Apró Antal (1949–1963), Gerő Ernő (1956–1957), Kádár János (1965–1989), Kállai Gyula (1967–1989), Rákosi Mátyás (1955–1957) –, ifjúsági és szakszervezeti vezetőket, katonákat, írókat, újságírókat, egyszerű, kétkezi munkásokat, parasztokat is. Az Alkotmány egyetlen összeférhetlenségi címet ismert: nem lehetett a Népköztársaság Elnöki Tanácsának tagja, aki a minisztertanácsban is helyet foglalt (19. § [2] bekezdés).

[13] Föglein, 2001, 13.; Gergely, 1974, 90.

[14] Dobi István (1898–1968) kommunista politikus. Hat elemijével minden idők legkevésbé képzett, másfél évtizedig hivatalában lévő államelnöke volt Magyarországnak (ld. Révész, 2020). A párizsi emigráns Irodalmi Újság a „kor- és börtörténet” feladatává tette annak kiderítését, hogy ez miként fordulhatott elő. Korabeli szemtanúk vallomása alapján elmondták, hogy Dobi István az 1956-os forradalom alatt végig a Parlamentben tartózkodott, és ittasan bolyongva a folyosón kétségbeesetten kérdezte: „Tudom, én nem maradhatok e tisztségemben, de legalább a kiemelt nyugdíjat ugye biztosítjátok a számomra?” (ld. Pálmány, 1994, 69.). A többi elnök (Szakasits Árpád: 1949–1950, Rónai Sándor: 1950–1952, Losonczy Pál: 1967–1987, Németh Károly: 1987–1988, Straub F. Brunó: 1988–1989) – Straub F. Brunót leszámítva – sem intellektuális képességével tűnt ki. (Straub F. Brunó viszont azzal szerzett magának érdemeket, hogy a szélhámos Liszenko tanait hirdette és támogatta a Sántha Kálmán elleni fegyelmi eljárást (ld. Gergely, 2017, 143.). Így fordulhatott elő az, hogy egy nemzetközi diplomáciai eseményen a magyar államfő úgy engedte maga elé az angol királynőt, hogy őfelségét barátságosan, bátorítón hátbaveregette, amiből nehezen elsimítható botrány lett.)

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa részben a hagyományos államfői feladatokat látta el, részben pedig az országgyűlést helyettesítette. Ennek megfelelően a feladat- és hatáskört két területre osztották fel. A valójában az Alkotmány által előírt feladatoknak csak egy kis részét tudták ellátni, mert a Népköztársaság Elnöki Tanácsának nem volt saját apparátusa. Az elnökek csak egy titkárt biztosítottak.^[15] A Népköztársaság Elnöki Tanácsának ügyrendjét titkosították, zárt ülésben tanácskoztak. Még a képviselőket sem értesítették arról, hogy mikor hívják össze őket.^[16]

II. AZ ORSZÁGGYŰLÉST HELYETTESÍTŐ JOGKÖRÖK

A szocialista országok közül Magyarországon volt a Népköztársaság Elnöki Tanácsának legszélesebb, Országgyűlés helyettesítésére vonatkozó jogköre.

Az országgyűlést helyettesítő jogköröket elvileg csak akkor gyakorolhatta a Népköztársaság Elnöki Tanácsa, ha az országgyűlés nem ülésezett. Mint az előző fejezetből kitűnt, az országgyűlés az év 365 napjából majdnem 360-at nem ülésezett, tehát ez önmagában is jelentős hatáskör volt, de az is előfordult, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa pontosan egy ülésszak alatt hozott törvényerejű rendeletet.^[17]

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa tehát háttérbe szorította a parlament tevékenységét, miközben működése nem volt nyilvános, és beszámolója az Országgyűlésnek csak puszta formalitásnak bizonyult.

Az Alkotmány 21. § (5) bekezdése előírta, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa a saját maga számára alkotott ügyrendet köteles az országgyűlésnek bemutatni, mégis, ez csak egyszer, 1952-ben történt meg. Az 1972. évi alkotmánymódosítás el is törölte az ügyrendnek az országgyűléshez való bemutatási kötelezettségét. Ezzel az ügyrendet belső szabályként sem hirdették ki. Az Alkotmány szerint előírt beszámolási kötelezettség végrehajtása a gyakorlatban egyre csökkenő tendenciában történt meg. A formálisan történő beszámolók egyébként is csak tájékoztató jellegűek maradtak, és felettük az országgyűlés nem nyitott vitát.^[18]

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa által alkotott törvényerejű rendeleteket is be kellett volna mutatni az Országgyűlésnek. Ez gyakorlatilag annyit jelentett, hogy az Országgyűlés írásban megkapta a törvényerejű rendeletek címét. A beszámolási kötelezettség elmulasztása az érintett törvényerejű rendeletre

[15] Révész, 2020, 257.; Pokol, 1981, 240.

[16] Feitl, 2019, 304.

[17] Előfordult, hogy az országgyűlés évi ülését követően a Népköztársaság Elnöki Tanácsa választotta meg az új minisztereket. Az állampolgárokat közvetlenül érintő, pl. útlevelekről szóló jogszabályt az országgyűlés ülésszaka alatt fogadta el (ez az országgyűlés ebédideje alatt történt).

[18] Bihari, 1988, 58.; Benyák, 2006, 35.

nézve sem érvényességi, sem hatályossági szempontból nem volt releváns. Az Alkotmány nem tartalmazott rendelkezést arra vonatkozóan, hogyan kell ezt az eljárást lefolytatni, és mi lenne a következménye annak, ha az országgyűlés a bemutatott törvényerejű rendeletet nem veszi tudomásul.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa törvényerejűrendelet-alkotási gyakorlatának leghírhedtebb esete az 1950. évi 26. sz. tvr. megalkotása volt. Ez a jogszabály ugyanis a családtagokra nézve kollektív büntetést vezetett be, ezért úgy gondolták, hogy nem hozzák nyilvánosságra. Az „illegális” törvényerejű rendelet számán a Magyar Közlönyben egy bankról szóló jogszabály szerepelt. Ennek ellenére a jogszabályt alkalmazták, a laktanyákban a katonáknak kihirdették.^[19] A Népköztársaság Elnöki Tanácsának tanácskozásáról szóló jegyzőkönyvben minderről csak egy lakonikus mondat szerepelt: „Az ország elhagyására vonatkozó [...] rendelet a Honvédelmi Minisztérium kérelmére nem jelent meg azzal, hogy majd ha bejelenteni kívánják, szólunk.”^[20]

Az Alkotmány törvényerejű rendeletek alkotásáról szóló 20. § (5) bekezdésének megfogalmazása nem elég világos és következetes. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa ugyanazú törvényerejű rendeletet alkotott, ha saját, vagy ha az országgyűlést helyettesítő jogkörben járt el. Pedig elvileg az utóbbi csoportba tartozó jogszabályok nem módosíthatók volna az országgyűlés által megalkotott törvényeket (pl. 1955. évi 8. és 19. sz. tvr.); (Vö. az 1954. évi 26. tvr.).

Nem tartották be az Alkotmánynak azt az előírását sem, amely szerint törvényerejű rendelet nem módosíthatja az Alkotmányt. Ennek ellenére megváltoztatták pl. a minisztériumoknak az Alkotmány 29. §-ában felsorolt rendjét. Később ezt úgy legalizálták, hogy az 1957. évi II. tv. törölte az Alkotmányból a minisztériumok felsorolását. Az 1956. évi 26. sz. tvr. az államigazgatás legfelsőbb szervének a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt ismerte el, egyúttal felhatalmazást adott számára az államigazgatás egyes ágazati vezetőinek a kijelölésére.^[21] A Népköztársaság Elnöki Tanácsa még határozatával is módosította az Alkotmányt: felhatalmazást adott arra, hogy a kormány tagjai közül maga nevezze ki az államigazgatás egyes ágainak vezetőit (a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 26. sz. határozata).

Egyértelmű a cél: bármilyen engedelmesen működik is az országgyűlés, a pártvezetés számára rendkívül kényelmes megoldásnak tűnt a Népköztársaság Elnöki Tanácsa, amely a nyilvánosság kizárásával, legtöbbször vita nélkül, rendkívül rövid idő alatt alkotta meg a törvényerejű rendeleteket. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának ügyrendjét és tennivalóit a Magyar Dolgozók Pártjának titkársága írta elő. Havonta egy-két ülést tartottak. Sokszor 5–10–20 perces ülések voltak, ahol vita nélkül, „sürgősséggel” döntöttek. A tisztségviselők szinte mindig jelen voltak, a tagoknál már rendszeresen előfordult a hiányzás. Egyes

[19] Solt, 1995, 526-527.

[20] Várad, 1986, 69.

[21] Egyébként ekkor nem is ülésezett a Népköztársaság Elnöki Tanácsa.

üléseken a határozatképességhez sem volt jelen elég tag. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának tagjait azonban sokszor még az üléselés alól is mentesítették. A jegyzőkönyvben ilyen bejegyzések olvashatók: „ülés nem volt elfogadva körözéssel” vagy „elfogadva körtelefonnal”, stb. 1953. augusztus 26-án a rendőrségi kihágási bíraskodás megszüntetésére és a kihágási eljárásokra vonatkozó egyes rendelkezések módosításáról szóló törvényerejű rendelet elfogadását követően Révai József sérelmezte is ezt az eljárást: „...az az észrevétele, hogy egy-egy törvényerejű rendelet tárgyalásánál meg kellene hívni az illetékes minisztert. Továbbá helyes volna, ha egy nappal előbb megkapnák a Népköztársaság Elnöki Tanácsának tagjai az ülés anyagát...”^[22]

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa kizárólagos jogot nyert a kormány összetételének a parlamenti ciklus alatt történő megváltoztatására. 1987-ig a miniszterek felmentése is így történt. Sőt, helyettesítés címén a Népköztársaság Elnöki Tanácsa az egész kormány felmentését és az új kormány választását is magára vállalta. Pl. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége levélben utasítást adott: „...Nagy Imre elvtársnak, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa elnökének a felmentését, mert nem látta el megfelelően a Minisztertanács elnökének tisztét. Tisztelettel Rákosi Mátyás, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Bizottságának titkára.”^[23]

Bár 1956. október 15. és 1957. március 9. között nem tartott ülést, mégis két kormány „felmentésére” és másik kettő „megválasztására” kerítettek sort. 1956-ban felmentették a Hegedűs-kormányt, majd a Nagy Imre-kormányt (33. sz. határozat), és „megválasztották” a Kádár János által vezetett „forradalmi munkás-paraszt kormányt” (34. sz. határozat). (Az országgyűlés csak 1957 májusában ült össze, és a Kádár-kormány akkor mutatkozott be a parlament előtt.)

III. A NÉPKÖZTÁRSASÁG ELNÖKI TANÁCSÁNAK SAJÁT FELADATAI

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa saját hatáskörében elsősorban a hagyományos államfői jogok egy részét gyakorolta. Hatásköréből hiányzott a parlament elnapolásának és felosztatásának joga, a felfüggesztő vétőjog, a törvényszentesítési jog, stb. Mindamellett olyan feladatokat is kapott a testület, amelyek nem tartoztak az államfői jogok közé (pl. az alkotmány végrehajtása feletti őrködés, a tanácsok felett gyakorolt alkotmányossági felügyelet, stb.). Aktusai érvényességéhez nem volt szükség miniszteri ellenjegyzésre, döntéseiért önállóan „felelt”.

[22] Várad, 1986, 71.

[23] Várad, 1986, 73.

1. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa az országgyűléssel kapcsolatban:

- a. kitűzi az országgyűlési választásokat,
- b. összehívja az országgyűlés alakuló ülését, évente legalább két ülészakarra, továbbá saját elhatározásából, vagy a képviselők egyharmadának írásbeli kérelmére két ülészakon kívül is, és végül saját elhatározásából feloszlathatja az országgyűlést háború vagy rendkívüli események esetén,
- c. törvényeket kezdeményez,
- d. a törvények aláírás útján való létesítése az elnöknek és a titkárnak a feladata, a kihirdetésről való gondoskodást pedig az elnök végzi,
- e. az országgyűlés alakuló ülését a Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke nyitja meg,
- f. a törvényeket magyarázza és értelmezi.
- g. rendelkezik a népszavazás elrendeléséről.^[24]

A probléma ezzel a jogkörrel az volt, hogy a 40 év alatt nem készült el a népszavazásról szóló törvény, így a gyakorlatban ezt az intézményt nem lehetett alkalmazni. Ez különösen akkor vált nyilvánvalóvá, amikor az országgyűlésen egy alkalommal felmerült, hogy a Bős–Nagymarosi Vízlépcső kérdésében lehet-e népszavazást tartani. Akkor Kulcsár Kálmán igazságügy-miniszternek kellett elmagyarázni a képviselőknek, hogy bár az alkotmány erről rendelkezik, de a törvény hiányában népszavazást elrendelni nem lehet.^[25]

2. Az állam nemzetközi képviselete^[26]

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa nevezte ki a törvény által meghatározott fontosabb megbízatású állami alkalmazottakat, valamint a fegyveres erők magasabb rangú tisztjeit. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa adományozta azokat a rendjeleket és címeket (kitüntetések), amelyeket az országgyűlés, illetőleg saját maga alapított.^[27] A Népköztársaság Elnöki Tanácsa irányította az államhatalom helyi szerveinek a munkáját. Az 1954. évi VIII. és az 1954. évi X. tv. a tanácsok irányítását a felsőbb tanácsok, legfelsőbb fokon pedig az országgyűlés és a Népköztársaság Elnöki Tanácsának jogává és kötelezettségévé tette. Az Alkotmány 20. §-a (1) bekezdésének e) pontja értelmében ez a feladat a Népköztársaság Elnöki Tanácsának hatáskörébe tartozott.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa felügyeleti jogkörrel rendelkezett a minisztertanács és az egész államigazgatási apparátus felett. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa gyakorolta a büntető igazságszolgáltatással kapcsolatos kegyelmi

[24] Bihari, 1958, 23-27.

[25] Havas, 1988, 39-40.

[26] Ádám, 1958, 189.

[27] Besnyő, 1979.

jogot. E jogosultság az egyéni kegyelmet jelentette.^[28] A közkegyelem gyakorlása az országgyűlés jogkörébe tartozott. Az országgyűlés azonban nem gyakorolta ezt a jogot, mert helyettesítő jogkörben a Népköztársaság Elnöki Tanácsa adott közkegyelmet (először az 1950. évi 9. sz. tvr.).^[29] Az egyéni kegyelmi ügyek az 1949. évi 4. sz. határozat értelmében az elnökség hatáskörébe tartoztak. Valójában az Igazságügyi Minisztériumé volt a döntő szó, mert általában csak azokat a kegyelmi ügyeket terjesztette fel a Népköztársaság Elnöki Tanácsa elé, ahol kegyelmet javasolt.^[30]

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának nem az Alkotmányban, hanem más jogszabályokban meghatározott jogkörei voltak. Ilyen volt pl. az 1951. évi 20. tvr. azon rendelkezése, amely a katolikus egyház magasabb állásainak betöltéséhez a Népköztársaság Elnöki Tanácsának előzetes hozzájárulását kívánta meg. Az 1957. évi 22. tvr. ezt úgy módosította, hogy ez a jogkör kiterjed minden olyan római katolikus egyházi állásokra és címekre történő kinevezésekhez, valamint megbízásokhoz, amelyek az egyházi jogszabályok rendszerei szerint a pápa hatáskörébe tartoznak. Az előzetes hozzájárulást kiterjesztették a református és az evangélikus egyház, valamint az izraelita hitfelekezet legmagasabb egyházi állásainak betöltésére is.^[31]

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa választotta és mentette fel a különbíróságok elnökeit, hivatalos bíráit és népi ülnökeit (1954. évi II. tv. 36. §). A magyar állampolgárság honosítással, illetve visszahonosítással való megadása, illetve elbocsátással vagy megfosztással való megszüntetése a Népköztársaság Elnöki Tanácsának hatáskörébe tartozott (1957. évi V. tv. 17. §).^[32]

[28] Kádár, 1953, 294-295.

[29] A börtönök túlzásfoltlása miatt meglehetősen gyakran hirdettek általános kegyelmet.

[30] Váradí, 1986, 73.

[31] Köbe, 2005, 39.

[32] Ádám, 1959, 295.

IRODALOM

- Ádám Antal (1958): A Népköztársaság Elnöki Tanácsának külügyi hatásköre. In: *Jogtudományi Közlöny*. 1958/6. sz.
- Ádám Antal (1959): *A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Benyák Adrienn (2006): Az Elnöki Tanács és az Országgyűlés helye és szerepe az államszervezetben 1949–1953 között. In: *Jogtörténeti Szemle*. 2006/3. sz.
- Besnyő Károly (szerk.) (1979): *A Magyar Népköztársaság kitiűntetése*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Bihari Mihály (1988): A köztársasági elnök. In: *Hitel*. 1988/2. sz.
- Bihari Ottó (1958): *A tanácsok bizottságai*. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest.
- Feitl István (2019): *Az államszocialista korszak álparlamentje*. Országház Könyvkiadó, Budapest.
- Föglein Gizella (2001): *Államforma és államfői jogkör Magyarországon 1944–1949*. Osi-ri Kiadó, Budapest.
- Gergely Ernő (1974): Az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága. In: Csizmadia Andor: (szerk.): *Jogtörténeti tanulmányok III*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Gergely Lajos (2017): Orvostudomány és egészségpolitika az '50-es években. In: *Debreceni Szemle*. 2017/2. sz.
- Havas Henrik (1988): *A Bős-Nagymaros dosszié, avagy egy beruházás hordalékai*. Codex Rt., Budapest.
- Kádár Miklós (1953): *Magyar büntetőjog. Általános Rész*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Köbel Szilvia (2005): „*Oszd meg és uralkodj!*” A pártállam és az egyházak. Rejtjel Kiadó, Budapest.
- Kovács István (1957): Az első szovjet alkotmányról. In: *Magyar Tudomány*. 1957/11–12. sz.
- Kövesdi János: (szerk.) (1990): *Csehszlovákia 1968 augusztusában. Országos gyász*. Magánkiadás, Pozsony.
- Kuznyecov, I. N. (1962): A Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetek elnökségének ukája. Jogi természetének és a törvényhez való viszonyának kérdése. In: Halász József: (szerk.): *A szovjet államjog kérdései*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Orwell, George (1989): *Állatfarm*. Európa Könyvkiadó, Budapest.
- Pálmány Béla (1994): A Parlament 1956-ban. In: *Valóság*. 1994/10. sz.
- Pokol Béla (1981): A törvényelőkészítés mechanizmusa (a szocialista és a fejlett tőkés országokban). In: *Gazdaság és Jogtudomány*. 1981/1-2. sz.
- Rákosi Mátyás (1949): *Pártunk a dolgozó nép élén*. Szikra Kiadó, Budapest.
- Révész Sándor (2020): *Dobi István, az elfeledett államfő: egy nincstelen parasztfiú útja a hatalomba*. Európa Könyvkiadó, Budapest.
- Solt Pál: (főszerk.) (1995): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Szabó Imre (1986): Küzdjünk a jogszabályok túltengése ellen! In: *Állam- és Jogtudomány*. 1986/1. sz.
- Sztálin, J. V. (1949): *A leninizmus kérdései*. Szikra Kiadó, Budapest.
- Váradi Vilmos (1986): A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának működése 1949 és 1958 között. In: *Magyar Politikatudományi Társaság Évkönyve*. Budapest.